

Shahid Rajaei Teacher Training University- Iran
Ontological Researches
semi-annual scientific journal
ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
Type: Research

Vol.9, No. 17
spring & summer 2020

Journal Homepage: www.orj.sru.ac.ir

“ASHA” in Avestian Texts

Sedigheh Sadat Mirzapour Alehashem¹
Abolfazl Mahmoodi²

Abstract

Undoubtedly a unified Order encompasses all the hierarchy of being. An ontological Order that has reached the deepest layers of theological, anthropological, and anthropological dimensions. The great set of being in a continuous and directional motion depicts the Cosmic Order in all its material and transcendental dimensions. Man is also the most important being in the field of existence that this cosmic order is manifested in human levels and appears as a moral, worshipful order. Man experiences this current order in individual and social morality in the form of human and divine interactions. In Avestan and Zoroastrian texts, this concept is referred to as Ashe. In this paper, the authors examine the moral and devotional order in the Zoroastrian tradition by quoting religious sacred texts, and through this, they presented a relatively practical analysis of the concept of Ashe. In the ontological realm,

¹- PhD student of Religions and Sufism, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran,
ss_mirzapour@yahoo.com

²- Associate Professor of Religion and Mysticism, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, corresponding author
amahmoodi5364@gmail.com
Date of received: 24/12/2019
Date of acceptance: 21/01/2020

Asha is not only a creature of Ahuramazda, in other words, is the manifestation of the wisdom of Ahuramazda, has collaborated with him and mediated the creation of Mazda. The full realization of Asha in the individual dimension of human life is evident in the form of a perfect human being, and the full realization of Asha in the social dimension of human life attains the Ideal City. On the other hand, it can be said that Asha encompasses both the material and the immaterial aspects of life. And to the direct and indirect influence of the various moral and devotional layers of human life. Thus, the life, durability and consistency of Zoroastrianism may lie in the great sense of adherence to and adherence to.

Keywords: Cosmic Order, Man, Ethical and Devotional Order, Asha.

Problem statement

Discipline is an ongoing reality in the vast expanse of being whose understanding of its various dimensions has a tremendous impact on human destiny. Explaining the situation of Order in the cosmic, ethical, and devotional dimensions in addition to featuring a worldview diagram, contributes significantly to normative and cognitive ethics in different religions.

Zoroastrianism is one of those religions that has particular views on the status and existence of moral and religious order, truth and rightness. This view is taken from the religious and traditional texts of each Zoroastrian religion, which speaks of a different term, a truth that encompasses the eternal transcendence of eternity for mankind.

The purpose of this research is to provide an analytical account of the existence of the cosmic, ethical and devotional order in Zoroastrian religious and traditional texts. It is clear that issues such as the background of this idea in religions in general and in the religion under discussion in the forthcoming research in particular, are among the introductory issues that need to be addressed.

The Cosmic Order has long been the focus of all human civilizations and religions, a pervasive, inevitable, and unchangeable Order that governs world affairs and human affairs. Understanding the truth and nature of this eternal Order is the concern of human minds from the past to the present. Among the texts dealing with this Order in the realm of cosmic and human life are the sacred text of *Avesta* of Zoroastrianism, *Vedas* in Hinduism, *Pali* and *Sanskrit Sutras* in Buddhism, the doctrinal text of *Dao De Ching* in Daoism religion and the text of the Holy *Quran* in Islam. This unity and order encompasses the world in its genesis and legislation level and gives human life in the

individual and social dimension in the formation of relationships with oneself, relationships with other beings, and relationships with the original and enduring Creator. In the teachings of the Eastern religions and Islam emphasizes the importance of Order, truthfulness and integrity in human affairs and human interactions, and the close relationship between order and salvation. understanding the existence of the cosmic and moral order in a deeper understanding of the facts of existence has valuable role.

In Iran, at the time of the *Avesta* editing, a series of myths, stories and historical narratives were prevalent between the people, explaining the national history and narrative of Iran from the beginning of creation until the advent of Zoroastrianism. This fictional history was used at the time of the *Avesta* editing, and as a result ancient Persian myths and oldest accounts of Iranian mythological and legendary history were first compiled in *Avesta*. Among the Zoroastrian texts of the Seven Hathas, Yasna has mainly focused on Asha. This part of the *Avesta* differs in content from the Zarathustra themes and can also be called Asha (right). Because it is Asha that has overshadowed it all. As far as the singer's attention is constantly drawn to Ahuramazda and Asha. As it reads: "Let us salute our greetings and prayers to Ahuramazda and the best of truth (Asha).) ". In Yasna (seven Hathas), Asha is subject of worship. Of course, the concept of Asha in this section is far more general than the concept of Order and integrity in Gothha and is related to illumination. Hence, "We praise Asha, the most beautiful Amashaspand, the blessed one, all the best."

Just as myths have been created by the suppression of human thoughts and no specific time can be set for them, the same situation goes for the Creator of the Cosmic Order since the beginning of creation. For example, in Zoroastrianism he has been responsible for the Cosmic Order of Asha since the beginning of Ahura Mazda's creation, and we humans are more likely to discover this universal Order that is transcendental.

Although there has been scattered research on Cosmic Order in Zoroastrian religion so far, a full and comparative analysis regarding the issue of order in cosmic and ethical dimensions, with an emphasis on Zoroastrian religious and traditional texts, is a new and applicable topic which could be under research and explanation.

Therefore, because of the importance of the subject and its impact on the various fields of cosmology (origin and resurrection) and anthropology (individual and community), this research can be analyzed in a comprehensive way in all aspects of the semantic, existential, ethical, and

religious order of religion. The aforementioned will provide a comprehensive and new investigation.

The purpose of this research is to investigate and explore the status of the cosmic, moral and devotional order within the framework of the Zoroastrian religious and intellectual thought. Exploring the semantic scope of the concept of "Asha", in its particular religious and cultural context, as well as its existential status, significance and function in the cosmological, ethical field, is one of the main aims of this research. The concept of order and truth in these religions. Then, taking a closer look at the religious text of the *Avesta*, we examine the semantic scope, existential status, and ethical application of order and its associated concepts.

Method

The research method is qualitative-descriptive-comparative and with regard to the subject of research and for the purpose of defined purposes we used descriptive-analytical method. In the documentary method, the picking technique was used, and by making a causal relationship between the variables, we came to a logical conclusion.

Findings and results

After examining the historical and religious background of the Asha principle, it explores the existence of this principle in the cosmic genesis and cosmology and with the continuation of the research, Ashah's position in the moral and devotional system of Zoroastrian religion is depicted as follows:

A. This concept implies the principle that represents the most general nature of the order of things in the world, that is, it represents the Cosmic Order or the universe of honor.

B. In the field of cosmic genesis and cosmology too, creation is realized on the basis of this fixed principle.

C. In the field of human behavior, this concept refers to truth, righteousness, or justice, or to human rights and justice, and to some extent extends to all kinds of moral (individual and social) norms upon which society is founded. Of course, by applying this principle to individual and social life, man can become an ideal human being.

References

- Bhattacharji, Sukumari, (1981), "Varuna", *Encyclopedia of Religion*, Mircea - Eliade, vol.15, London, Macmillan [In English]
 Boyce, Marry, (1984), *Textual Sources for the study of Zoroastrianism*, the university of Chicago press [In English]

Dhalla, Maneckji Nusservanji, (1938), *History of Zoroastrianism*, New York [In English]

Gnoli, Gherardo, (1998), "Asavan", *Encyclopedia Iranica*, Ehsan Yarshater, California, Mazda publishers [In English]

Long, J. Bruce, (1981), "Cosmic Law", *Encyclopedia of Religion*, Mircea Eliade, London, Macmillan [IN English]

Nyberg, H.S, (1986), "Iranian Religions", *Encyclopedia Iranica*, Ehsan Yarshater, California Publishers, vol7, p279 [In English]

Shahid Rajaei Teacher Training University- Iran
 Ontological Researches
 semi-annual scientific journal
 ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
 Type: Research

Vol.9, No. 17
 spring & summer 2020

پژوهش‌های هستی‌شناختی

دو فصلنامه علمی

نوع مقاله: پژوهشی

سال نهم، شماره ۱۷

بهار و تابستان ۹۹

صفحات ۱۹۵-۱۷۱

«آشه» در متون اوستایی

صدیقه سادات میرزاپور آلهاشم^۱

ابوالفضل محمودی^۲

چکیده

بی تردید نظمی یکپارچه، همهٔ سلسله مراتب هستی را در بر گرفته است. این نظم کیهانی که در متون اوستایی با عنوان آشه از آن یاد می‌شود دارای ابعاد خداشناختی، جهان‌شناختی، انسان‌شناختی و اخلاقی و عبادی است. مجموعهٔ بزرگ هستی در حرکتی مداوم و جهت‌دار، نظم کیهانی را در همهٔ ابعاد مادی و فرا مادی به تصویر می‌کشد. انسان نیز به مثابهٔ برترین آفریده و موجودی مختار، بایسته است تا این نظم را در دو حوزهٔ فردی و اجتماعی میزان رفتار خویش قرار دهد تا برترین مظهر آشه و آینهٔ تمام‌نمای آن باشد؛ یعنی یک اشون. آن چه نگارنده در این نوشتار در پی آن است این است که تا با استناد به متن اوستا به این پرسش پاسخ دهد که اولاً گسترهٔ معنایی آشه، اهمّیت و نیز جایگاه هستی‌شناختی آن در متن مذکور کدام است و دیگر آن که چه پیوندی میان آشه با هنجارهای اخلاقی و آئین‌های دینی وجود دارد و سرانجام تحقق آشه در انسان و جامعه چگونه امکان پذیر است. در عرصهٔ وجود شناختی، آشه علاوه بر اینکه مخلوق اهورامزدا و به عبارتی تجلی خرد اهورامزداست، با او مشارکت و همکاری داشته و واسطهٔ آفرینش موجودات اهورایی است. از سوی دیگر می‌توان گفت: آشه هر

^۱ - دانشجوی دکتری ادیان و عرفان، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

ss_mirzapour@yahoo.com

^۲ - دانشیار گروه ادیان و عرفان، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسندهٔ مسئول

amahmoodi5364@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۰۱

دو بعد گیتایی و مینویی زندگی را دربردارد. از تعامل با ایزدان و امشاسپندان گرفته تا تأثیر مستقیم و غیر مستقیم در لایه‌های گوناگون اخلاقی و عبادی حیات بشر. از این رو شاید بتوان گفت حیات، دوام و قوام دین زرتشت در معنای شگرف اشه و تبعیت از آن نهفته است. تحقق کامل اشه در بعد فردی زندگی بشر، در قالب انسان کامل یا اشون مشهود است و تحقق تام اشه در بعد اجتماعی زندگی بشر، نیل به آرمان شهر است. کلمات کلیدی: نظم کیهانی، انسان، نظم اخلاقی و عبادی، اشه.

مقدمه

از دیرباز نظم کیهانی مورد توجه همه تمدن‌ها و ادیان بشری بوده است؛ نظمی فراگیر، حتمی و غیر قابل تغییر که سامان امور جهان و انسان را رقم می‌زند. شناخت حقیقت و ماهیت این نظم ازلی و ابدی، دغدغه اذهان انسانی از گذشته تا امروز است. از جمله متونی که به این نظم در حوزه حیات کیهانی و انسانی اما با عناوین و تعبیر گوناگون پرداخته اند متن مقدس *اوستا* در دین زرتشت، متون *ودایی* در دین هندو، *سوتره‌های* پالی و سنسکریت در دین بودا، متن *دائوده چینگ* در دین *دائویی* و متن *قرآن کریم* در دین اسلام است. این یکپارچگی و نظم، عالم تکوین و تشریح را در بر گرفته و به حیات انسانی در ابعاد فردی و اجتماعی در تنظیم روابط با خود، روابط با سایر موجودات و روابط با آفریدگار، هویتی اصیل و ماندگار می‌بخشد. در این متون ضمن تأکید بر اهمیت نظم، راستی و درستی در انتظام امور هستی و تعاملات بشری، بر رابطه تنگاتنگ نظم و راستی با سعادت و نجات تصریح شده است درک وجود نظم کیهانی و اخلاقی در فهم عمیق تر نسبت به حقایق هستی نقشی بی‌بدیل و ارزنده دارد. نگارنده در این نوشتار بر آن است تا جایگاه وجودی اشه، نقش بی‌بدیل این اصل را در کیهان‌شناسی، نظام اخلاقی (فردی و اجتماعی) و شعائر دینی دین زرتشتی به اجمال بررسی کند.

گستره معنایی اشه

با نگاهی دقیق در *اوستا* در می‌یابیم گستره معنایی اشه به وسعت مفاهیم کیهان‌زایی، کیهان‌شناسی، انسان‌شناسی و فرجام‌شناسی دین زرتشت است. محدود کردن معنای این واژه به راستی یا درستی، عدالت یا نظم، اشتباهی آشکار است. بهتر است بر اساس متن *اوستای* کهن و متأخر، معانی مختلف اشه را دریابیم.

نخستین بار در لوحه تل‌العماره (حدود قرن ۱۴ ق. م) از اشه نام برده شده است (Bhattacharji, 1981, p 190). اشه در اصل، قانونی ازلی و ابدی است که حوزه تأثیر آن فراتر از کیهان بوده و اخلاق فردی و اجتماعی انسان را نیز در بر می‌گیرد. از میان متون زرتشتی یسنای هفت هاتی بیش از همه به اصل اشه پرداخته است. این بخش از *اوستا* به لحاظ مضمون با گائهای زرتشت تفاوت دارد و می‌توان آن را گائهای اشه (راستی) نیز نامید. زیرا این اشه است که کل آن را تحت الشعاع خود قرار داده است. تا جایی که توجه خواننده مدام به اهورامزدا و اشه جلب می‌شود (یسنای، ۱۹۶۲، ۱:۴۱). در یسنای هفت هاتی، اشه خود، موضوع پرستش می‌شود. البته مفهوم اشه در این بخش بسیار فراتر و کلی‌تر از مفهوم نظم و درستی مندرج در گائهاست (یسنای، ۱۹۶۲، ۴:۳۴).

این اصطلاح، ۱۱۹ بار در گاهان (گائها) زرتشت (*اوستای کهن*) که عمدتاً شامل متون معنوی، نیایش وستایش است به کار رفته است. در یسنای هپتنگ هایتی (هات ۳۵-۴۲) که ناظر بر سخن دسته جمعی با مزدا است، واژه اشه ۵ بار دیده می‌شود. پس از آن در یسنای، این اصطلاح ۷۷ بار به کار رفته است. در یشتها از آن جا که هر یشتی به ستایش یک امشاسپند یا ایزد اختصاص دارد به وفور می‌توان ستایش اشونان را یافت. مری بویس می‌گوید: اصل اشه ۱۸۰ بار بر زبان زرتشت جاری شده است (بویس، ۱۹۹۶، ص ۲۷۸). به عبارتی می‌توان گفت باور به اشه در تاروپود/وستای کهن و متأخر تنیده است.

همان‌طور که اساطیر با فرافکنی اندیشه‌های انسان‌ها پدید آمده است و زمان خاصی نیز نمی‌توان برای آن‌ها تعیین کرد، خالق نظم کیهانی نیز از همان آغاز آفرینش بوده است. زیرا عامل نظم کیهانی یا اشه از همان آغاز با اهورامزدا در آفرینش همراه بوده است و ما انسان‌ها بیشتر کاشف این نظم جهانی هستیم که حقیقتی فرازمانی است.

یکی از معانی پرکاربرد اشه که از شمولیت فراوانی برخوردار است، راستی و درستی است که در نتیجه عمل به آن موجب خشنودی روان آفرینش خواهیم شد (گاهان، ۱۹۷۶، ۱:۲۸).

اشه از مهم‌ترین عوامل بصیرت، روشن بینی و فرزنگی است (گاهان، ۱۹۷۶، ۱۰:۲۸). از دیگر کاربردهای معنایی اشه، عدالت است (گاهان، ۱۹۷۶، ۸:۳۰). از متون زرتشتی چنین برمی‌آید که اشه نه تنها راه رستگاری است، بلکه عین رستگاری و صلاح و نجات است

(گاهان، ۱۹۷۶، ۱۱:۳۰). اشه، دانایی، توانایی، کمال و رسایی و نظم است (گاهان، ۱۹۷۶، ۱۶:۳۱). با مطالعه بخش های مختلف اوستا می توان معانی دیگری برای اشه چون شادی، فرخندگی، جاودانگی، کمال، رسایی، و هماهنگی و نظم و عدالت یافت (گاهان، ۱۹۷۶، ۱۵:۳۴). همچنین به معنی پاکی و تقدس است؛ اما معنای عمیق تر آن، قانون معنوی، الهی و اخلاقی است. همان قانون ازلی و ابدی که اهورامزدا وضع کرده که بر اساس آن هر کنشی، واکنشی دارد و هر کار نیک و بدی، پادافره خود را به دنبال می آورد. به گونه ای که نظم موجود در طبیعت، تبلور نظم حاکم بر عالم معنا و همان اشه (راستی) است (Bhattacharji, 1981, p 56).

با این مقدمات می توان گفت نظم کیهانی از دو بعد قابل بررسی است:

۱- بعد نظری: که در آن از اصطلاح نظم کیهانی برای بیان نظری و ادراکی قانون حاکم بر عالم استفاده می شود.

۲- بعد عملی که در آن قانون نظم کیهانی، اساس و معیار قضاوتها و اعمال اخلاقی بشر قرار می گیرد (Long, 1981, p 126).

جایگاه وجودی اشه

با بررسی اوستا به حقیقتی واحد با ابعاد، مراتب، تجلیات و کارکردهایی به شرح زیر برمی خوریم.

اشه آفریده اهورامزدا در بالاترین مراتب هستی و کمال است. چنانکه آمده است: «اینک اهوره مزدا را می ستاییم. شهریاری و بزرگواری و آفرینش زیبای او را می ستاییم که گیتی و اشه را بیافرید» (یسنا، ۱۹۶۲، ۱:۵).

چنین به نظر می رسد که نه تنها اشه آفریده اهورمزد است، بلکه تجلی خرد و اندیشه ناب اهورامزد است (یسنا، ۱۹۶۲، ۷:۳۱). حتی گاهی اشه همسان با خرد اهورامزدا دانسته شده است (یسنا، ۱۹۶۲، ۴:۳۲). نکته قابل توجه این است که اشه با آن که مخلوق است ولی حادث نیست (زمیادیش، ۱۹۹۹، ۱۲).

اهورامزدا با اراده تکوینی خود، اشه را برای بشر برگزیده است (یسنا، ۱۹۶۲، ۲:۳۲). علاوه بر این اهورامزدا نه تنها علت موجد، بلکه علت مبقی اشه است. چنانکه در اوستا تصریح

شده که اهورامزدا به واسطهٔ بخشیدن رسایی و جاودانگی و شهریاری مینوی به نیک آگاهان و نیک منشان نگه دارندهٔ اشه است (یسنا، ۱۹۶۲، ۳۱:۲۱). از برآیند عبارات مرتبط با اشه در /اوستا می‌توان دریافت اشه از آن جهت که عین اهورامزداو با آن یکی دانسته می‌شود وجودی بسیط و بیکران می‌یابد اما از آن جهت که فقط یکی از امشاسپندان اهورامزداست؛ کرانمند شده و می‌توان آن را مورد بحث قرار داد و شناخت. در این صورت اشه می‌تواند کارکردهای مختلفی در ساحت‌ها و مراتب وجود، هم بعد مینوی، هم بعد گیتیایی داشته باشد؛ یا به عبارتی، در ابعاد مختلف اخلاقی-اجتماعی-انسانی، جهان طبیعت و فراطبیعت مؤثر واقع شود؛ چنانکه اهورامزدا نیز در همهٔ این ابعاد مؤثر است. اشه در کل به صورت قانون بشری و الهی قابل تصور است. با توجه به بررسی جایگاه وجودی اشه در /اوستا می‌توان گفت اشه آفریدهٔ اهورامزداست و تجلی خرد ناب اوست. بر اساس /اوستا اشه واسطهٔ آفرینش است (یسنا، ۱۹۶۲، ۴۸:۶). در حقیقت نگاهداری و ابقای جهان نیز با نیروی اشه امکان پذیر است (یسنا، ۱۹۶۲، ۴۶:۳).

«مزدا اهورا»، هفت تایی‌ها (امشاسپندان) را نیز برای نظم بخشی به آفرینش آفرید. در گاتها، زرتشت گاهی یک صفت یا لقب را برای هر یک از امشاسپندان به کار می‌برد که این صفات همگی تجلیات یک اصل هستند و اشه در پشتیبانی این اصل ظاهر می‌شود و به وسیلهٔ اهورا حمایت می‌شود. امشاسپندان اغلب بر اساس رتبهٔ اخلاقی و معنوی‌شان به شیوه‌های مختلف نامیده شدند. زرتشت اغلب با استفاده از نیروها و کیفیاتی که این موجودات بزرگ شش تایی بروز می‌دهند و میل به خداگونگی آنها دربارهٔ اشه سخن می‌گوید (Boyce, 1987, p 13).

در وجود شناسی اشه نکتهٔ قابل تأمل، سامان بخشی ذاتی آن است که آن را از اهورامزدا گرفته و در همهٔ مراتب هستی از مینو تا گیتا و ماده و صورت (زیبایی و انسجام) و حتی روح و روان و اخلاق (هماهنگی پندار و گفتار و کردار) ساری می‌کند. بر این اساس، جهان هستی بر پایهٔ این نظم استوار است و به این ترتیب همه چیز حتی هستی روانی آدمی را نیز زیر فرمان دارد. در ارتباط با جایگاه وجودی اشه در دین زرتشتی می‌توان گفت که اشه قانون راستی و داد است. هیچ کنشی راست نیست مگر آن که با اشه سازگار باشد. اشه چکیدهٔ دین زرتشتی است. خدا، اشه و اشه خداست. خواست اهورامزدا و اشه یکی

است. دین زرتشتی به دنبال آرمان رسایی و کمال است که این آرمان تنها با پیمایش راه اشه شدنی است (Zaehner, 1975, p 63).

اشه و اهورامزدا

آنچه روشن است این که ارتباط میان «اهورامزدا» و اشه قدیم است. در بند ۴ هات ۳۱ یسنا می گوید: ای مزدا! ای اهوراییان! آن گاه که خواست ما را پاسخ گو باشید آرزو خواهیم کرد که در پرتو اشه و «آرمیتی» و اشی و بهترین منش شهریار می نویی نیرومند از آن ما شود تا با افزایش آن بر دروج چیرگی یابیم. (Boyce, 1984, p 38)

اشه و اهورامزدا نه تنها همراهی و مشارکت دائمی با یکدیگر دارند، بلکه هم هدف و هم مقصودند (یسنا، ۱۹۶۲، ۸:۲۹:۷/۲۸:۸). با مطالعه بیشتر می توان دریافت که آفرینش اهورامزدا در همه جای اوستا موصوف به صفت اشه است (یسنا، ۱۹۶۲، ۶:۷۱).

اشه مشاور اهورامزدا است (یسنا، ۱۹۶۲، ۱۷:۴۶) و مشاور هر آن چه اهورامزدا با روح مقدس خود آفریده است، یعنی تمام آن چه که «سپننه داته» (Spenta data) است (Zaehner, 1975, p 45).

در دین زرتشت می توان گفت که اعتقاد به آفرینش به صورت خلق سلسله مراتبی بوده و در رأس همه آن ها اهورامزدا قرار دارد که خدایی شایسته پرستش، دارای قدرت، نور و زندگی مطلق است و زرتشتیان در عین حال به توحیدی بودن دینشان تأکید می ورزند و در کنار آن به همکاری چند فرشته مقرب خداوند (امشاسپندان) که هر کدام نقش خاصی را در جهان ایفا می کنند (هیوم، ۱۹۹۱، ص ۲۸۰).

یکی از هفت امشاسپند که وظیفه خطیری را بر عهده دارد اردیبهشت و یا به تلفظ اوستایی آن (آشه وهیشته، آرته وهیشته) است. در یسنا ۴۸، هنگام آفرینش این جهان توسط اهورامزدا به دستگیری اردیبهشت و نیز در مزدیسنا و اساطیر و باورهای وابسته به آن، زیباترین امشاسپند، اشه وهیشته است. او نه تنها در این جهان، حافظ نظم اخلاقی و طبیعی است و با آفریده های مخرب اهریمن می ستیزد، بلکه در دوزخ نیز حافظ نظم است. زرتشت در گاتها از اشه بیش از سایر امشاسپندان یاد می کند و فقط یک بار در یسنا: ۲۸:۸:

با صفت وهیشته یا بهترین، که بعدها عنصر ثابتی از نام او می‌گردد، به او اشاره می‌کند (Boyce, 1984, p 389).

یکی از کارکردهای مهمّ اردیبهشت (اشه) نه تنها جلوی ناراستی را می‌گیرد، بلکه نمایندهٔ قانون ایزدی و نظم اخلاقی در جهان است و به گونه‌ای وظیفهٔ پاسداری از این ناموس ازلی را دارد.

اشه و ایزدان

از نکات قابل توجه، ارتباط تنگاتنگ اشه با ایزدان است. اشه به عنوان قانون ایزدی که هستهٔ دین آریایی را تشکیل می‌دهد همچون ریشهٔ هندی رابطهٔ عمیقی با ایزدان آئین ایرانی دارد.

از دیدگاه زرتشت هم اصل اشه وجود دارد و هم ایزد اشه که صفت نگهداری اهورامزدا از جهان است (بویس، ۱۹۹۶، ص ۲۷۸).

در یسنا، اشه بارها با آتر(آذر)، ایزد آتش همراه می‌شود. زرتشت از آذر به عنوان نجات دهندهٔ جهان راستی نام برده و از او خواسته که در برابر شه‌یاران دروغ پرست، حامی و پناه وی باشد. همچنین ارتباط ویژه‌ای بین اشه و «آریمن» (ایزد دوستی و شفا بخشی) که در اردیبهشت یشت از آن سخن رفته است وجود دارد.

ایزد دیگری که به نوعی با اشه در ارتباط است، «چیستا» است. در یشتها چیستا با «دین مزدایی» یکی دانسته شده است (بویس، ۲۰۱۰، ص ۱۴). به همین جهت، یشت شانزدهم که سرتاسر در ستایش چیستا است دین یشت نام گرفته است. دو صفتی که با نام این ایزد همراه است، راست‌ترین و راست‌گرای است که این خود از ارتباط تنگاتنگ دین و حکمت با اشه است (زهر، ۲۰۰۹، ص ۱۵۶).

همچنین می‌توان از ایزد سروش در ارتباط با اشه سخن گفت. سروش، ایزدی است که دربارگاه اهورامزدا، یعنی همان بارگاهی که جایگاه راستی و اهورامزداست، جای دارد. زرتشت این ایزد را در روز پسین مورد ستایش قرار داده، او را به یاری می‌طلبد.

نقض قوانین اشه باعث خشم ایزدانی می‌شود که پاسدار این اصل‌اند. به خصوص «میتره» و «ورونه» که هرکدام نقش قاضی و محافظ نظم کیهانی در دیدگاه هند و ایرانی محسوب می‌شوند (یسن، ۱۹۶۲، ۴۶:۷).

میتره همچون اهورامزدا که او هم نگهبان اشه است از راستی محافظت کرده و علیه دروغ، ناراستی، آشفتگی و علیه خدشه دار کردن نظم طبیعی که پیمان، تجسم آن است گام بر می‌دارد. بنابراین از میان چیزهای محسوس، میتره نزدیکترین چیز به اشه و به آن علت که خدایان نورند از این رو صورت مرئی و جسمانیش خورشید است (یشته، ۱۹۹۹، ۱۰:۱۶).

البته رابطه میان اشه و ایزدان دوسویه است. با نگاهی به اوستا درمی‌یابیم که کارآمدی اشه، از کردار ایزدان فزونی می‌یابد (مجتبایی، ۱۹۷۴، ص ۶۷-۶۸). از سوی دیگر اشه، قوام بخش ایزدان است (یسن، ۱۹۶۲، ۴۳:۴).

اشه و خرد

در باورهای جهان از دیرباز خرد ستوده شده است. در دین زرتشت نیز خرد نه تنها اصلی کیهانی، بلکه منشأ آفرینش تمام مخلوقات از جمله اشه توسط اهورامزدا شمرده شده است: «اهورامزدا با خرد خویش، اشه را آفرید تا بهترین منش را پشتیبان و نگهبان باشد» (یسن، ۱۹۶۲، ۷:۳۱).

در اسطوره آفرینش در آنجا که دنیای روشن وزیبا و پر از راستی و خرد اهورامزدا از همه چیز آگاه در برابر دنیای زشت و پر از بدی اهریمن بدآگاه قرار می‌گیرد، توانایی دادار بزرگ برای از میان بردن اهریمن که پشتیبان دروغ و دشمن اشه است فقط خرد است. همچنین در پایان جهان که همه نیروهای اهریمنی یک به یک به دست هموردان ایزدی خود نابود خواهند شد، راهکار خردمندانه اهورامزدا به شکوفایی خواهد رسید. این پیروزی اهورامزدا تنها در سایه دانش اوست.

روان پارسایان (آشون‌ها) با خرد به بهشت و روشنی‌های بی پایان می‌رسد و از دوزخ به نیروی خرد می‌توان رهایی یافت (مینوی خرد، ۲۰۰۲، ۱۰، ۵۶:۸).

خرد، منبع همه خوبی‌هاست و از سرچشمه همه بدی‌ها. از دانایی، نظم و عدالت و از کژاندیشی بی‌نظمی و بی‌عدالتی صادر می‌شود. در کتب پهلوی بر روی جنبه اخلاقی آن تأکید شده است (زهر، ۲۰۰۹، ص ۴۳۸).

اشه، ثنویت، و تعالی اخلاقی

تضاد در دین زرتشت عبارت است از قرار گرفتن قوای خیر(راستی) در مقابل قوای شر(دروغ). تمشیت قوای خیر با اشه است. در *اوستا* راه حل همه تضادهای طبیعی، کیهانی، درونی، اجتماعی و اخلاقی در گرو درک اشه و عمل بر مبنای آن است. چنانکه می‌خوانیم: «فراخی و آسایش آرزومندم سراسر آفرینش اشه را، تنگی و دشواری آرزومندم سراسر آفرینش دروج را» (یسنا، ۱۹۶۲، ۱۱:۱۵). ثنویت اخلاقی بیان شده در تقابل اشه # دروغ، حداقل به عصر هند و ایرانی باز می‌گردد. زیرا در *ودا* به عنوان تقابل «ریته»# «دروه» مطرح شده است. این تقابل، ارزشی جهانی در کیهان‌زایی داشته است؛ بنابراین که جهان را به دو نیمه خیر و شر یا راستی و دروغ تقسیم می‌کند (گیمن، ۲۰۰۰، ص ۲۳۹-۲۴۰). این نوع ثنویت یا تضاد در *گاتهای* زرتشت، ستیزی است که در عرصه سیاسی و اقتصادی روی می‌دهد و خود به عنوان یک اصل کیهانی معتبر بدان می‌نگرد و به نوعی دروغ را ناقض نظم الهی(اشه) می‌داند (زهر، ۲۰۰۹، ص ۲۳۲). بر اساس *اوستا* نه تنها پیروزی اشه بر دروج، حتمی است (یسنا، ۱۹۶۲، ۴۸:۱)، بلکه در پرتو اشه می‌توان بر دروج چیرگی یافت (همان، ۱۹۶۲، ۳۱:۴).

هر موجودی صفت‌ها و توانایی‌هایی دارد که با آنها شناخته می‌شود. اهورامزدا نیز صفت‌ها و توانایی‌های بی‌شماری دارد که هر کدام از آن‌ها در ذات او نامحدود و مطلق‌اند. مانند: آفرینش، راستی، نیک‌اندیشی، مهربانی، بخشندگی.

اکنون می‌توان گفت که بر پایه قانون اشه که اراده خداوند است، انسان نیز می‌تواند به طور نسبی، آن فروزه‌های اخلاقی را کسب کند و در خود بپروراند. این توانایی خود از ویژگی‌هایی است که به خواست خداوند و بر اساس قانون اشه در آفرینش انسان منظور گشته است. زرتشت بر این باور است که اگر انسان وجود خود را به فروزه‌های اهورامزدا بیاراید و در رشد مداوم آن‌ها تلاش نماید، روحش تعالی می‌یابد و موجب بالندگی راستی

در جهان خواهد شد و زندگی بر پایه آئین راستی پیشرفت خواهد کرد که سعادت انسان را به همراه خواهد داشت. مهم ترین این فروزه‌ها اشه است که پایه‌های تعالی اخلاقی محسوب شده و در حسن اخلاق اثر دارد. باید توجه داشت که بر اساس متن *اوستا* تنها راه نجات و صراط مستقیم، اشه و پیروی از آن است (همان، ۱۹۶۲، ۱۱:۷۲).

بر اساس متن *اوستا* انسانی راه یافته است که راه اشه را انتخاب کرده و به آن بپیوندد البته در این مسیر، تأییدات و توفیقات اهورامزدا نیز مفید فایده است. این توفیقات زمانی نصیب انسان می‌شود که اندیشه و کردار هر دو نیکو باشند (گاهان، ۱۹۷۶، ۲۱:۳۱). از اینها گذشته انسان می‌تواند با تبعیت از اشه و پیوستگی با او در پرتو توفیق اهورامزدا به جاودانگی دست یابد (*زامیادیشست*، ۱۹۹۹، ۱۲:۱).

مهم‌تر از همه این که زرتشت مردم را به پیروی از راهی می‌خواند که خود آن را در بالاترین و کامل ترین سطح ممکن پیموده است. از این رو کاربست کلمه اشون برای زرتشت به این مهم دلالت دارد (*زامیادیشست*، ۱۹۹۹، ۸:۵۶).

در جای جای *اوستا* به بشر توصیه شده است که برای نیل به اشه از فرزندگان راست گفتار و توانایی که در مسیر اشه حرکت می‌کنند، تبعیت کند (گاهان، ۱۹۷۶، ۱۹:۳۱).

با بررسی کاربردهای اخلاقی اشه در *اوستا* در می‌یابیم که برخی اعمال زمینه ساز دست یابی به اشه یا راه رسیدن به آن هستند. برای مثال، دانش و گفتار و کردار نیک، اشه را می‌افزاید (یسنا، ۱۹۶۲، ۲۱:۵۱) و یا اینکه کوشندگی و تلاش برای نگاهداری از آفریدگان اهورامزدا، هم نشینی با اشه را به دنبال خواهد داشت (گاهان، ۱۹۷۶، ۳:۳۱). از سویی دیگر تبعیت از اشه آثار و پیامدهایی برای ابعاد گیتایی و مینوی زندگی بشر دارد که یکی از آنها نیک آگاهی و تمایز میان نیک و بد است (یسنا، ۱۹۶۲، ۴۹:۵/۳۱:۱۷/۴۶). پیروی از اشه، بهترین منش را به دنبال خواهد داشت (همان، ۱۹۶۲، ۳۰:۴). بر اساس *اوستا* اشه نه تنها زندگی جاودانه مینوی را تضمین می‌کند، بلکه در زندگی گیتایی نیز نیروبخش است (گاهان، ۱۹۷۶، ۴۳:۱۶). در حیات مادی، پیروی از اشه، درستی، بهروزی و رامش و پیروزی به همراه می‌آورد. چنانکه آمده: «پای بندی به اشه، بهروزی می‌آورد» (یسنا، ۱۹۶۲، ۵۱:۸). در برخی بخش‌های *اوستا* صداقت، مهم ترین و پررنگ ترین کاربست‌های اشه بعنوان پیامدهای اخلاقی است؛ چنانکه می‌گوید: «گفتار مطابق با اشه، درستی و

پیروزی می‌آورد» (همان، ۱۹۶۲، ۱۰:۱۸). علاوه بر همه این‌ها پایه‌ریزی زندگی بر مبنای صداقت و راستی از فضایل اخلاقی آیین زرتشت است که رامش و روشنی را به همراه می‌آورد. در یسنا آمده: «خانمان اشته بنیاد، آرزوی هر زرتشتی است» (همان، ۱۹۶۲، ۱۰:۱۶).

در یسنا، اشته بارها با آتر (آذر)، ایزد آتش همراه می‌شود. زرتشت از آذر به عنوان نجات دهنده جهان راستی نام برده و از او خواسته که در برابر شه‌یاران دروغ پرست، حامی و پناه وی باشد. همچنین ارتباط ویژه‌ای بین اشته و آریمن (ایزد دوستی و شفا بخشی) که در اردیبهشت یشت از آن سخن رفته است وجود دارد.

اشه، آئین‌ها و شعائر دینی

یکی از نتایج اعتقاد به معنای متافیزیکی کیهان و نقش انسان در آن، تأکید بر رابطه میان شعائر دینی و تعادل کیهانی است. می‌توان گفت که یکی از آثار اشته که در زندگی انسان‌ها نمود پیدا می‌کند همین شعائر و اعمال خاص مذهبی هستند که جهت پیروی و بزرگداشت آن قانون ازلی انجام می‌گیرد و ارتباط اشته با شعائر در کیش زرتشتی از جهان بینی دقیقی سرچشمه می‌گیرد.

طهارت از مهم‌ترین شعائر زرتشتی است که رفتار دینی بر پایه آن استوار است و به نوعی با اشون بودن رابطه دارد و طهارت به معنی پاکی، راستی، پارسایی و وارستگی است که جنبه‌های مختلفی دارد از جمله پاکی تن، پاکی روان، پاکی اندیشه و پاکی رفتار. دیدگاه دین زرتشت نسبت به طهارت، دیدگاه بنیادین و اساسی است که طهارت را همان طهارت ازلی می‌داند که با موضوع نبرد آدمی با شر آغاز می‌شود که عبارت است از همکاری با خیر و نبرد با شر که در اصل، امری اخلاقی است (وادپار، ۲۰۰۰، ص ۷).

برای یک زرتشتی، طهارت از جسم آغاز شده اخلاق را در می‌نوردد و تا طهارت ازلی پیش می‌رود. نخستین رفتار زرتشتی پاک نگه داشتن تن است و این رفتار از دستورهای دینی است. او باید پنج بار در روز نماز بگزارد و در هر بار باید اعضای بدن خود را که با هوا برخورد داشته باشد بشوید. کسی که می‌خواهد راه اشته را طی کند باید پیش از خوردن غذا و پس از آن دست و دهانش را بشوید. پوشیدن جامه ناپاک برای یک زرتشتی مؤمن نارواست و

فرد باید هنگام خواندن نماز تن و جامه و حتی دلش پاک باشد. اگر زرتشتی بدنش با بدن مرده برخورد کند باید همه بدنش را بشوید. همه چیزهایی که از بدن جدا می‌شود حتی مو و ناخن برای یک زرتشتی ناپاک است و باید پس از دفع، شستشو کند. جز دستورهای یاد شده دستورهایی چون خانه تکانی عید نوروز، جارو کردن در خانه، شستن ظرف‌ها پیش از خوابیدن و از این گونه اعمال همه در مسیر آشَوَن (Ašavan) بودن قرار دارند. در آئین زرتشتی جز پاکی تن باید فرد، گفتار و پندار و کردارش نیز پاک باشد.

در *اوستا* آمده است: بهترین پرستش‌ها در پرتو آشه بجا می‌آید (یسنا، ۱۹۶۲، ۱۵:۴/۲۶). علاوه بر نماز و پرستش، نیایش نیز از اهمیت برخوردار است. چنانکه انسان با نیایش می‌تواند نگاهبان آشه باشد (همان، ۱۹۶۲، ۱۱:۲۸). برآورده شدن حاجات و ادعیه نیز در پرتو آشه امکان پذیر است (همان، ۱۹۶۲، ۱۸:۴۶). پس دهش به خواستار آشه تعلق می‌گیرد (بغان یشت، ۱۹۹۹، ۲:۲۰).

یکی از مقدس‌ترین نمازهای زرتشتی دعای «اشم وهو» است، که در آن آشه و راستی ستایش می‌شود و آن یک ذکر ۱۲ واژه‌ای است و سه بار در آن نام آشه برده شده است و این نماز با دعا به طور کامل به آشه اختصاص دارد. در این نماز بسیار کوتاه، آشه از صفت وَهیشته (Vahišta) برخوردار است (Boyce, 1984, p 389). این دعا در *اردیبهشت یشت* به همراه دعای «ائیریامن» آمده و در مورد اثرات خوانش هر کدام از آن‌ها در این یشت صحبت شده و معنای این نماز این است: «راستی بهترین نعمت است و هم مایه سعادت است. سعادت از آن کسی است که خواستار بهترین راستی است.»

معتقدان زرتشتی در تمام گات‌ها (زمان‌های خاص عبادت) از دعای «اشم وهو» استفاده می‌کنند و مضمون دعای «اشم وهو» خود، نشان‌گر نقش بی‌تای آشه است.

«ای آشه بهتر! ای آشه زیباتر! بشود که به دیدار تو رسیم. بشود که به تو نزدیک شویم. بشود که همراه هم نشین تو باشیم» (یسنا، ۱۹۶۲، ۱۲:۶۰).

یکی دیگر از وجوه شعائر، جشن‌ها و اعیاد هستند که در هر دین و مذهبی متداول است و این اعیاد و جشن‌ها می‌توانند به نوعی نمود نظم و قانون حاکم بر عالم باشند از آن جهت که در زمان‌های معین انجام می‌شوند و از قواعد خاصی برخوردارند. از جمله این اعیاد که مظهر آشه‌اند جشن مهرگان، جشن اردیبهشتگان و عید نوروز هستند. در جشن مهرگان

(روز شانزدهم هر ماه که مخصوص فرشته فروغ و روشنایی و به مهر مرسوم است) اعمال خاصی انجام می‌دهند و به زیارتگاه‌های مهر می‌روند و آتش و شمع روشن می‌کنند و در طی نیایش‌های خود نثارهای کوچکی را به این ایزد بزرگ که نگهبان راستی و نظم و دشمن دروغ و نابود کننده ناراستی است تقدیم می‌کنند (هینلز، ۲۰۱۰، ص ۱۳۳-۱۳۷).

به این ترتیب با این اعمال، پیوندی را میان خود و قانون کیهانی ایجاد می‌کنند.

جشن دیگر اردیبهشتگان (سومین روز از اردیبهشت) است که به اشته اختصاص دارد. جشن نوروز بیش از اعیاد دیگر با نظم کیهانی در ارتباط است. زیرا این جشن حاصل تغییر منظم فصول است و به نوعی نمایان‌گر نظمی است که در طبیعت طبق معمول جریان دارد و انسان‌ها نیز با تغییر طبیعت رو به تغییر اعمال خود می‌آورند. به طور کلی این جشن، نمود طبیعی اشته محسوب می‌شود.

عید نوروز که پس از شش گاهنبار، مقدس‌ترین جشن زرتشتی است، به اشته وهیشته و آتش (هفتمین آفریده) اختصاص دارد (Boyce, 1984, p 390).

بنابراین شعائر و دعاها و اعمالی که توسط بشر برگزار می‌شوند قسمتی از نیایش کل آفرینش است و در نتیجه امتناع انسان از دعا و نیایش در حقیقت نظم طبیعت را از بین می‌برد. افزون بر این انهدام طبیعت و از بین بردن گیاهان و حیوانات در نتیجه جهل بشر، در حکم کشتن نیایش گران خدا و خاموش ساختن صدای دعای مخلوقات عرش الهی است. انهدام طبیعت در حقیقت در حکم انکار هدفی است که عالم طبیعت به آن منظور آفریده است (نصر، ۲۰۱۱، ص ۵۳۱-۵۳۲).

اشه و پادافره

در آیین زرتشت هر رفتار و عملی واکنش طبیعی و منطقی خود را در پی دارد. رفتار انسان، امری اختیاری ولی بازتاب آن جبری و گریزناپذیر است. این قانون جزئی از نظام خلل ناپذیر حاکم بر هستی است. بر اساس *اوستا*، واسطه دهش، اشته است و بخشنده اشته، اهورامزداست (زهر، ۲۰۰۹، ص ۵۹-۶۰).

«کسی که به راستی گراید به روشنایی و شادمانی خواهد رسید و کسی که به دروغ گراید تا دیرگاه زندگی را در تیرگی و کوردلی و آه و افسوس به سر خواهد برد. به راستی او را

وجدانش و کردارش به چنین سرانجامی می‌کشاند» (یسنا، ۱۹۶۲، ۳:۲۰). بر پایهٔ قانون اشه رفتار انسان در همین جهان به خودش باز می‌گردد و بهشت یا دوزخ را برای او می‌آفریند. بهشت یا دوزخ بازتاب طبیعی رفتار انسان به خود اوست. بنابراین از دیدگاه زرتشت، بهشت یا دوزخ را خداوند برای پاداش یا تنبیه روان انسان در دنیای پس از مرگ نیافریده است، بلکه بهشت یا دوزخ واکنش طبیعی رفتار انسان است. واکنشی که در همین جهان به خودش باز می‌گردد و بر وجدان و روانش اثر می‌گذارد (زئر، ۲۰۰۹، ص ۵۹-۶۰). «هنگامی که این دو گوهر در اندیشه به هم رسیدند زندگی و نازندگی را پدید آوردند. بهترین منش بهرهٔ راستی خواهد بود. هواخواهان دروغ به بدترین حالت گرفتار خواهند شد. این نظم تا پایان هستی ادامه خواهد داشت» (یسنا، ۱۹۶۲، ۳:۲۰).

نتیجهٔ رفتار انسان همان گونه که هست به او باز می‌گردد، یعنی می‌توان نتیجه گرفت که اصل اختیار به نحوی اجتناب ناپذیر اصل واکنش را در پی خواهد داشت؛ به این صورت که دست به هر انتخابی بزنیم واکنشی متناسب با آن را دریافت خواهیم کرد و این قانون جزئی از قانون تغییر ناپذیر اشه است که زیر بنای هستی و حاکم بر آن است (زئر، ۲۰۰۹، ص ۶۵).

افزون بر این ها زرتشت اندرز می‌دهد که هر کس کشتهٔ خود را بدون کم و بیش درو می‌کند. اندیشه و گفتار و کردار هر کس طبق قانون واکنش اشه، نتایج و محصولی به بار می‌آورد که بی‌شک نصیب فاعل آن عمل می‌شود. قانون اشه تغییر ناپذیر است. بدینسان پاداش جهان مادی و معنوی با اشه است. یعنی او واسطهٔ پادافره است (یسنا، ۱۹۶۲، ۲:۲۸). البته عدل جزایی نیز با اشه تحقق می‌پذیرد (همان، ۱۹۶۲، ۳۱:۱۳).

نمودهای اشه

الف- آتش

برای ایرانیان آتش در ارتباط با عدالت و در نتیجه در ارتباط با اشه بود (Boyce, 1984, p 61). خورشید، نور، آتش از مهم ترین مصادیق اشه‌اند. در میان همهٔ آفریده‌های نیک و سزاوار ستایش، آتش به اعتبار ویژگی‌هایش جایگاه خاصی دارد: «به کسی باید گوش فرا داد که از روی راستی می‌اندیشد. به دانایی که آموزش‌هایش درمان بخش زندگی است. به

کسی که در بیان سخنان راستین خود تواناست. چنین کسی در پیوند با آتش تابناک مزدا، شادی می‌آفریند» (یسنا، ۱۹۶۲، ۱۹:۳۱).

آتش، نمود، و بلکه خود اشته است بر روی زمین و نباید آن را تنها عنصر و جلوه‌ای مادی دانست. زیرا آتش از یک سو با خورشید در ارتباط است که آمد و شد آن نشان دهنده نظم کیهانی اشته است و از سوی دیگر ابزاری است برای تعیین راستی و ناراستی انسان‌ها و از همین رو کسانی که سیر و سلوک معنوی و روحانی خود را به کمال رسانده‌اند و به معنای واقعی پاک شده‌اند، آتش آن‌ها را نخواهد سوزاند؛ بنابراین آتش و اشته یکی هستند و هر دو فرزند اهورامزداوند و کسی که با اشته بیگانه نیست بی‌گمان با آتش نیز بیگانه نخواهد بود. آتش روشن نشانه مرئی حضور اهورامزدا است. تقدس و گرمی داشت آتش، ریشه کهن دارد. در آئین‌ها و آداب زرتشتی آتش مرکزیت دارد (آموزگار، ۲۰۰۸، ص ۲۹).

اشته همان گونه که در عالم روحانی نماینده صفت راستی است، در عالم مادی نگهبان تمام آتش‌های روی زمین است. همچنین اشته به معنای آتش هم به کار رفته است. علاوه بر این مزداپرستان ایرانی، آتش را دادگاه می‌گفتند و داد لفظی است که بر نظام اخلاقی و اجتماعی اطلاق می‌شود و از این جهت با اشته مترادف است (Boyce, 1984, p 385).

ب- «اشون» (انسان کامل)

این اصطلاح هم در *اوستای* متقدم و هم در *اوستای* متأخر به معنای مقدس و پاک، به عنوان صفتی شایسته ستایش مطرح شده است. اشون در اصل به معنای دارنده حقیقت اشته است و در فارسی قدیم به صورت «ارتاون» و در هندی به صورت «رتاون» آمده است. اشون کسی را می‌گویند که در راه اشته قدم می‌گذارد و در تکامل روحانی و اخلاقی خود از آن بهره می‌گیرد.

اشون آن کسی است که از روی انتخابی آگاهانه آئین راستی را برمی‌گزیند و به آن درجه از بینش دست می‌یابد که می‌تواند زیبایی‌های راستی را برگزیند و زشتی‌های دروغ را ببیند. در *اوستای* جدید در *فروردین* یشت کرده ۲۴، بند ۸۸ درباره زندگی و نشانه‌های زرتشت می‌خوانیم: «اینک بخشایش و فروشی زرتشت سپیتمان اشون را می‌ستاییم؛ نخستین کسی که ستور را، اشته را، منتره ورجاوند را، فرمان‌برداری را، شهرپاری مینوی را

و همه نهادهای نیک مزدا آفریده را که از آن اشه است برای خود پذیرفت و دریافت» (Boyce, 1984, p 71).

بر اساس ثنویت زرتشتی تمام موجودات یا اشون (پیرو حقیقت) هستند یا دروند (پیرو دروغ) هستند و این از اصول برجسته گاتها است. در آئین زرتشت لازمه رسیدن به درجه اشون، عادل بودن و درست کردار بودن است. اشون در دین زرتشت، تمام پیروان دین نیک (دین بهی) حتی آنهایی که هنوز زنده‌اند را در نظر دارد. همچنین کیفیت اشون بودن در زندگی حاصل می‌شود و اگر کسی در طول حیات اشون نباشد بعد از مرگ هم نمی‌تواند به بهترین حیات (وهیشته آهو) برسد (Gnoli, 1998, p 705).

پس یک اشون نه تنها با تبعیت از سه اصل اخلاقی پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک به سوی اشه و راستی حرکت می‌کند، بلکه وی با درک بسیار عمیق و بینش و بصیرت نسبت به رؤیت اشه می‌تواند اشون شده و به جاودانگی برسد: «تمام مؤمنان باید به دنبال همراهی با اهورامزدا و اشه برای همیشه باشند و کاری کنند تا جامعه اشون یعنی صاحب اشه و «اشه چینه» یعنی ملحق به اشه گردد» (یسنا، ۱۹۶۲، ۸:۳۰).

یک انسان اشون خود به راهبری می‌رسد. راهبر باید با دروندان و راستان و همچنین با آنان که کردار نیک و بدشان به هم آمیخته است، با درست‌ترین کردارها رفتار کند (گیمن، ۱۹۹۷، ص ۲۴۳).

ج- آرمان شهر

فرآیندی را می‌توان نماد مشروعیت سیاسی و کرامت در حاکمیت از دیدگاه اوستا شمرد. در آیین زرتشت، جهان دارای نظم از پیش تعیین شده بود. از این رو تلاش می‌کرد در چنین نظم عدالت گسترده کند. دوگانگی اخلاقی با اعتقاد به نیروی خیر و شر در اندیشه زرتشت در پی بیان نظم از پیش ساخته بود که از آن تحت عنوان ارته یا اشه سخن به میان رفته و آن نظام و آیینی بود که سراسر عالم هستی را به هم پیوند می‌داد و بر همه امور کلی و جزئی و بر همه اشیای خرد و بزرگ حاکم بود. نظام اجتماعی، آداب اخلاقی، آیین‌های دینی و همگی جلوه‌های آن در عوالم مختلف به شمار می‌آمدند. در نظر ایرانیان نیز راستی (که معنی آن به عدالت نزدیک تر است تا به سخن راست) هماهنگ شدن با

همین نظام اخلاقی و اجتماعی بود و ظلم و دروغ هم، شکستن و برهم زدن این آیین (مجتبایی، ۱۹۷۴، ص ۶۷-۶۸).

یکی از مفاهیم مهم در اصول اندیشه‌های سیاسی در شرق باستان به ویژه هند و ایران اشه بوده است. همان طور که اشه مفاهیم نظم جهانی، اخلاقی، قانون، راستی و فضیلت را در بر می‌گیرد. نظم موجود در این جهان نمود و مصداقی از آن نظم الهی ازیلی است که بی‌ارتباط با مثل افلاطون نیز نیست. اگر اشه در میان مردم و جامعه رسوخ کند و افراد جامعه از حاکم تا رعیت، مطیع قانون شوند، معنویت و اخلاق نیز پا به پای جامعه رو به کمال خواهد بود و این سامان‌دهی پدید نمی‌آید مگر اینکه از حاکم مملکت شروع شود؛ چنانکه یکی از صفات اهورامزدا ناظم بودن است و از همه مخلوقات نیز می‌خواهد که تابع نظم باشند؛ در این صورت جامعه تبدیل به بهشتی خواهد شد که از آن با عنوان شهر آرمانی زرتشت یاد می‌شود. با توجه به *اوستا*، رسیدن به «نیک شهر آرمانی» یا مدینه فاضله یا شهر خدا با پارسایی فراوان و با سلوک و با راهروی اشه حاصل می‌شود که زرتشت می‌گوید من اینک آن را انجام می‌دهم. او می‌گوید: برای ایجاد بهترین کشور نیکویی، فرمان‌روایی آن را حق فردی لایق می‌دانیم که پیراسته نفس باشد، یعنی حاکم باید حکیم، خردمند و عارف باشد و کار و عملش برای اهورامزدا و برقراری بهترین اشه باشد (یسنا، ۱۹۶۲، ۵۱:۱).

«در حقیقت از برای کسی سلطنت روا می‌داریم و آن را حق کسی می‌شناسیم و آن را برای کسی خواستاریم که بهتر سلطنت کند برای مزدا اهورا و برای آشه و هیشته» (هفتن یشت، ۵:۱).

اگر جامعه‌ای بخواهد بر طبق اشه پیش رود باید در آن سلسله مراتب نظم کیهانی رعایت شود، یعنی همچون عالم ماورا حاکمی مهذب بر آن حکومت کند و مردمان نیز در پیروی از راه راست تابع وی باشند، البته شیوه حکومت باید بر گزینش آزاد و خودآگاه مردمان استوار باشد: «بشود که فرمان‌روایان نیک و پاک بر ما فرمان‌روایی کنند نه فرمان‌روایان بد و نادرست. چه پاکی و راستی از گاه تولد تا مرگ برای آدمی بهترین بخشش است. بشود که چنین فرمان‌روایان نیک و پاک برای خوشبختی ما در جهان فرمان‌روایی کنند» (یسنا، ۱۹۶۲، ۵:۴۸).

در تاریخ سیاسی ایران همواره از آشه آسمانی به عنوان الگویی پشتیبانی کننده برای تبیین و توجیه نظام سیاسی آرمان شهر استفاده شده است. بر این اساس اصلی ترین نمادهای سیاسی- اجتماعی نظم کیهانی بر روی زمین عبارتند از آرمان شهر، شاه آرمانی و ساختار سه گانه اجتماعی که هر یک تعینی از جلوه مثالی هستند. شاه آرمانی ناظر بر حسن کارکرد نظم کیهانی بر روی زمین است؛ در صورت صحت اجرای آشه، سرزمین به آرمان شهر تبدیل می شود. در نتیجه هرچه نظم اجتماعی مخرب تر باشد نظم کیهانی بیشتر آشفته خواهد شد. حتی بنا به اعتقاداتی آمدن سیل و طوفان و زلزله و... از اثرات برهم خوردگی نظم کیهانی یا به عبارتی قهر طبیعت محسوب می شود. پس به این دلیل نقش زمامدار در جامعه مهم است که در حد اعلی جامعه را سامان دهی کند. زیرا اگر مردم تابع قانون هم باشند، ولی نظارت و مدیریتی از طرف حاکم اعمال نشود باز امکان اخلال در جامعه است: «هر دانایی که برای پیشبرد راستی از میان مردمان برای خوشبختی باشندگان، خانه ها، شهرها و کشورها تلاش کند و آنان را به پیروی از راه راستی فرا خواند چنین کسی از هواخواهان اهورامزدا به شمار است» (یسنا، ۱۹۶۲، ۱۶:۳۱).

نظم اهورامزدا بر اساس راستی، صلح و رونق است و خداوند این چنین اراده کرده است که انسان کامیاب شود و در جامعه مسالمت آمیز با شادی زیست کند (زهر، ۲۰۰۹، ص ۲۳۱).

نتیجه گیری

با توجه به پژوهش های انجام شده در متن اوستا یکی از وجوه نظم کیهانی آشه، نظم اخلاقی جاری در حیات فردی و اجتماعی بشر است؛ قانونی تغییرناپذیر و بدون استثناء که بر همه رفتارهای اخلاقی و اعمال عبادی انسان، حاکمیت مطلق و بی قید و شرط دارد. میان آشه و آفرینش، وحدت برقرار است و میانشان تمایزی نیست. در دین زرتشت، آشه در همه موجودات، ساری و جاری است و انسان نیز به عنوان نسخه کوچکی از جهان هستی در همه رفتارهای ارادی اخلاقی و عبادی خود با آن در ارتباط تنگاتنگ است. بدین سان این مثلث طلایی آشه، جهان، انسان در دین زرتشت ناظر بر همه ابعاد هستی شناختی، جهان شناختی، و انسان شناختی است. در دین زرتشتی، پیروی از اصل حاکم (آشه) و احترام به آن ضامن حفظ تعادل، نجات و رستگاری انسان است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

منابع و مآخذ

- Bhattacharji, Sukumari, (1981), "Varuna", *Encyclopedia of Religion, Mircea - Eliade*, vol.15, London, Macmillan [In English]
- Boyce, Marry, (1984), *Textual Sources for the study of Zoroastrianism*, the university of Chicago press [In English]
- Dhalla, Maneckji Nusservanji, (1938), *History of Zoroastrianism*, New York [In English]
- Gnoli, Gherardo, (1998), "Asavan", *Encyclopedia Iranica*, Ehsan Yarshater, California, Mazda publishers [In English]
- Long, J. Bruce, (1981), "Cosmic Law", *Encyclopedia of Religion, Mircea Eliade*, London, Macmillan [In English]
- Nyberg, H.S, (1986), "Iranian Religions", *Encyclopedia Iranica*, Ehsan Yarshater, California Publishers, vol7, p279 [In English]
- Zaehner, R.C, (1975), *The dawn and twilight of Zoroastrianism*, Weldenfeld and Nicolson, London [In English]
- Amoozgar, Jaleh, (2008), *Zaban, Farhanh, Ostooreh*, Tehran [In Persian]
- Amoozgar, Jaleh, (2006), *Tarikhe Asatirie Iran*, Tehran, Samt Publications [In Persian]
- Boyce, Mary, (1996), *Tarikhe Zartoshtigary*, Translated by: Homayoun Sanat Zadeh, Tehran, Toos Press [In Persian]
- Boyce, Mary; Williams, Ellen; Philip, g; kreyenbroek, Hinnells, John (2010), *jostary dar Phalsapheye Zartoshti*, (Articles Collection), Translators: Saeed Zare, Seyed Reza Montazeri, Niloufar Navvab, Qom, University of Religions [In Persian]
- Doostkhah, Jalil, (1992), *Avesta* (Ancient Persian Hymns, vols. 1 and 2, Tehran, Morvarid Publishing [In Persian]
- Giman, Duchenne, (2000), *Zartoshtigary Va Jahane Gharb*, translated by Masoud Rajab Nia, Tehran, Iranian Association of Ancient Culture Publications [In Persian]
- Giman, Duchenne, (1997), *Dine Irane Bastan*, Translated by Roya Monajem, Tehran [In Persian]
- Hume, Robert, (1991), *Adyane Zendeye Jahan*, Translated by Abdul Rahim Govahi, Tehran, Islamic Culture Publication Office [In Persian]

- Bondaheshne Hendi*, (1990), Correction and Translation: Roqieh Behzadi, Tehran, Institute for Publications and Cultural Research [In Persian]
- Kieger, Wilhelm; Haines, Walter; Rindishman, Friedrich, (2004), *Zartoshtigary dar Gathha* (Mysticism, Practical Wisdom, Philosophy and Cosmology, Translated by: Hashim Razi, Tehran [In Persian]
- Mojtabaii, Fathollah, (1974), *Shahre Zibaye Aphlatoon va Shahie Armani*, Tehran, Publication of the Association of Ancient Iranian Culture [In Persian]
- Minooye Kherad*, (2002), translation by Ahmad Tafazoli, by Jaleh Amouzegar, Toos Press [In Persian] نام
- Nasr, Seyed Hossein, (2011), *Deen va Nezame Tabiat*, Translated by Mohammad Hassan Ghafouri, Tehran, Hikmat publication [In Persian]
- Poordavood, Ibrahim, (1962), *Yasna*, Tehran, Ibn Sina Publications [In Persian]
- Poordavood, Ibrahim, (1974), *Gathha*, Tehran, Tehran University Press [In Persian]
- Poordavood, Ibrahim, (1999), *Yasht*, Vol. 1, Tehran, Asatir Publications [In Persian]
- Poordavood, Ibrahim, (1999), *Moghadamei bar Yashtha*, by the efforts of Ibrahim Pour Davood, Tehran, Asatir Publications [In Persian]
- Wadiar, ER, (2000), "*Phalsaphe dar Dine Zartoshti*", Translated by: Javad Yousefian, History of East and West Philosophy, Compiled by: Sarvali Radakrishnan, Tehran, Cultural and Scientific Publications [In Persian]
- Zaehner, R.C, (2000), *Toloo va Ghorooobe Zartoshti*, Translated by: Teimur Ghaderi, Tehran, Amir Kabir Publications [In Persian]
- Gozidehaye Zadespram*, (1988), Translated by: Mohammad Taghi Rashed Mohassel, Tehran Institute for Cultural Studies and Research [In Persian]

How to cite this paper:

Mirzapour Alehashem SS, Mahmoodi A. ["Asha" in Avestian Texts]. *Journal of Ontological Researches*. 2020; 9 (17), 171-195. Persian.

DOI: 10.22061/orj.2020.1386

URL: http://orj.sru.ac.ir/article_1386.html

